

Рецензент
Кобильченко В.В.,
доктор психологічних наук,
провідний науковий співробітник

СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ
ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ З
ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Коломійченко Н.А.

У статті вивчається проблема педагогічної підтримки особистісного розвитку старших дошкільників з порушеннями зору. Розглядаються особливості формування особистості дітей з порушеннями зору. Подаються зміст та методи педагогічної підтримки.

Ключові слова: педагогічна підтримка, розвиток особистості, дошкільники з порушеннями зору.

Состояние разработанности проблемы педагогической поддержки личностного развития старших дошкольников с нарушениями зрения

В статье изучается проблема педагогической поддержки личностного развития дошкольников с нарушениями зрения. Рассматриваются особенности формирования личности детей с нарушениями зрения. Подаются содержание и методы педагогической поддержки.

Ключевые слова: педагогическая поддержка, развитие личности, дошкольники с нарушениями зрения.

Condition of the problem of pedagogical support of personality development among children of elder preschool age with some visual. impairments

In the article exposes the problem of pedagogical support of personality development among children of elder preschool age with some visual. This publications content exposes the special features of formation of personality of children with some visual. Maintenance and methods of pedagogical support are given.

Key words: pedagogical support, features of formation of personality, children with visual.

Теоретичні засади реформування сучасної дошкільної освіти ґрунтуються на пріоритетності особистісного підходу до навчання та виховання з метою розвитку гармонійної особистості дитини. У Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні значна увага надається формуванню соціальної та особистісної компетентності дитини. Зміст дошкільної освіти спрямований на збереження дитячої субкультури, зорієнтований на цінності та інтереси дитини, врахування її вікових можливостей. В центрі уваги – індивідуальність, дитина як активний суб'єкт життя, процес соціального розвитку особистості дитини.

Однак на практиці не всі теоретичні підходи знаходять свою реалізацію у повному обсязі в спеціальних дошкільних навчальних закладах, оскільки діти з порушеннями зору мають свої особливості в особистісному розвитку.

Недоліки зору, порушуючи активність людини на біологічному рівні, викликають порушення активності і на соціальному рівні. Зменшена кількість зорових подразників та зовнішніх просторових ознак не дає змоги дитині вільно пересуватись та пізнавати світ. Загальне зниження активності дитини відбивається на протіканні психічного розвитку [5, 43].

Процес формування особистості дитини з психофізичними вадами відбувається за загальними закономірностями розвитку (Р. Боскіс, Л. Виготський та ін.). Однак психосоціальний розвиток дитини з порушеним зором має свої специфічні особливості, які зумовлені наслідками органічного дефекту. Так, головним негативним наслідком сенсорного дефекту (повна втрата або редукованість зорового сприймання) в психічній та соціальній сферах виступає насамперед порушення міжсуб'єктної взаємодії, яка є інтегративним фактором формування особистості дитини. Порушення повноцінної взаємодії передусім із соціальним мікросередовищем призводить до дефіциту індивідуального досвіду, який детермінує активність дитини в різних сферах її життєдіяльності.

Розглядаючи питання формування особистості в умовах важкого зорового дефекту, дослідники у своїх працях обстоюють тезу, згідно якій повна відсутність зору чи глибокі порушення його провідних функцій вносять суттєві зміни в життя людини, ускладнюючи її взаємодію з навколишнім світом [2, 6].

Причинами такого стану є специфічні особливості спілкування дитини в період раннього онтогенезу, обмеженість можливостей пізнавальної діяльності та активного наслідування, звуження можливостей моторної сфери і, часом, умови середовища.

Дослідники проблем взаємодії дорослого і дитини роблять висновки про те, що розвиток особистості дитини в дошкільному віці відбувається,

головним чином, у спілкуванні з дорослим (Л. Абрамова, О. Венгер, В. Мухіна, Н. Непомнящая, Т. Репіна, А. Рузская, Д. Фельдштейн, Р. Чумичева та ін.). На дошкільному етапі розвитку дитині з порушеннями зору необхідна допомога дорослої людини: батьків, вихователів та інших.

Аналіз спеціальної літератури засвідчує, що сучасні психолого-педагогічні погляди на гуманізацію освіти через формування особистості дитини вивчали такі вчені як І. Бех, В. Бондар, О. Киричук, О. Кононко, В. Синьов, В. Тарасун, Н. Чепелєва, М. Шеремет. Положення спеціальної педагогіки та психології про сприяння розвитку особистості дітей з порушеннями зору з метою підвищення їх здатності до адекватної самореалізації та компетентності в соціумі вивчалися та розроблялися такими вченими, як Л. Вавіна, В. Кобильченко, О. Литвак, Г. Махортова, І. Моргуліс, Є. Синьова, Л. Солнцева, А. Суславичус, О. Таран, О. Українська та ін.

На шляху пошуку та впровадження інноваційних форм та методів роботи з дітьми із порушеннями зору особливої актуальності набуває такий напрям роботи як педагогічна підтримка, що виступає як принципово новий концептуальний підхід до виховання та розвитку особистості, розуміння сутності дитини як найбільшої цінності. Особливої значущості набуває проблема педагогічної підтримки розвитку особистості дітей з порушеннями зору в спеціальних дошкільних навчальних закладах, адже сьогодні ДНЗ працюють за програмами, які розраховані на наступність між дитячим садком та спеціальною школою, та майже не враховують сучасну тенденцію до інтеграції випускників спеціальних ДНЗ до масових шкіл. Традиційний освітній процес у спеціальному дошкільному навчальному закладі не в повній мірі враховує об'єктивні та суб'єктивні чинники розвитку особистості (соціалізацію та індивідуалізацію), які є підґрунтям готовності до самостійного життя у майбутньому. Впровадження педагогічної підтримки як технології роботи із дітьми, які мають ті чи інші порушення зору в практику спеціального дошкільного навчального закладу є актуальною проблемою сьогодення.

Питанню педагогічної підтримки дітей присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Н. Абашиної, Т. Анохіна, В. Бедерханової, І. Беха, О. Газмана, І. Зязюна, І. Карабаєвої, Н. Крилової, Н. Михайлової, К. Роджерса, Г. Сороки, В. Тесленка, С. Юсфіна та ін. Проте, проблема педагогічної підтримки розвитку особистості дітей з порушеннями зору дошкільного віку практично не розроблена.

Педагогічна підтримка виникає з реальних потреб дитини, які в силу ряду причин дитина не може самотійно задовольнити. Тому їй необхідна підтримка й допомога іншої людини або інших людей.

Предметом педагогічної підтримки, стає процес спільного з дитиною визначення її власних інтересів, мети, можливостей і шляхів подолання перешкод, які заважають їй в соціальному та індивідуальному розвитку.

Змістом педагогічної підтримки є подолання перепон (перешкод), які виникають у житті й віддаляють особистість від досягнення бажаного результату. Перепони можуть бути:

– суб'єктивними: обмеженість інформації для самотійної дії, недостатні вольові, інтелектуальні, моральні зусилля особистості; невідповідність фізичного, психічного, комунікативного розвитку, знань, досвіду, способів діяльності;

– об'єктивними (соціальними): педагоги як носії існуючих програм, методів навчання та виховання, стилю спілкування з дітьми; ставлення, ціннісні орієнтації сім'ї, друзів, ровесників тощо;

– матеріальними: обмежені фінансові можливості сім'ї, недостатня матеріальна база навчального закладу тощо.

Робота з подолання та профілактики кожної групи перешкод складає специфічні завдання педагогічної підтримки. Роль педагога полягає в тому, щоб допомогти дитині побачити свою проблему, виявити і усвідомити її причину, віднайти способи або створити умови для її вирішення; або навчити дитину «жити з нею», перемістити її на менш значущий рівень.

Методи педагогічної підтримки поділяються на дві великі групи. Перша група методів спрямована на індивідуально-особистісну підтримку. Вона передбачає діагностику індивідуального розвитку, вихованості, визначення особистісних проблем дітей, відстеження процесу індивідуального розвитку дитини.

Друга група методів забезпечує підтримку всіх вихованців, створює фон доброзичливості, взаєморозуміння, співробітництва. До неї відносять методи взаємної довіри, взаємного інформування, спільного планування занять, виховних справ, рольові ігри, ігри-драматизації, схвалення досягнень групи, колективу та ін.

Таким чином, педагогічна підтримка насамперед являє собою взаємодію дорослого і дитини, де перший – надає різними методами допомогу дитині в реалізації її потреб і спрямовує її розвиток, а друга – орієнтуючись на підтримку дорослого, досягає мети, задовольняє потреби, інтереси, усвідомлює своє місце в світі й будує систему комунікацій у ньому. Педагогічна підтримка передбачає не авторитарну взаємодію, де домінуючим є дорослий, а особистісну взаємодію, де дорослий і дитина є партнерами у спілкуванні й діяльності.

Аналіз загальних та спеціальних наукових досліджень переконливо доводить необхідність розробки технології педагогічної підтримки розвитку особистості старших дошкільників з порушеннями зору, оскільки означена проблема актуалізується як недостатнім рівнем її розробки в теоретичних дослідженнях, так і станом практичної навчально-виховної роботи в спеціальних дошкільних навчальних закладах для дітей з порушеннями зору.

На наш погляд, саме педагогічна підтримка є тим фундаментом, на основі якого має будуватись концептуальна модель розвитку особистості старших дошкільників із порушеннями зору, що виховуються в спеціальних дошкільних навчальних закладах.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти // Дошкільне виховання. – 1999. – № 1. – С 6 – 19.
2. Кобильченко В.В. Корекція психосоціального розвитку учнів 1-4 класів з вадами зору: Науково-методичний посібник. – К.: Актуальна освіта, 2005. – 150 с.
3. Литвак А.Г. Психология слепых и слабовидящих. – СПб.: РГПУ им. А.И. Герцена, 1998. – 280с.
4. Психология воспитания детей с нарушением зрения / Под ред. Солнцевой Л.И., Денискиной В.З. – М.: «Налоговый вестник», 2004. – 320 с.
5. Синьова Є.П. Тифлопсихологія: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 365 с.

УДК: 376-056.262-053.4:159.937.52

Рецензент

Гудим І.М.

кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПРОСТОРОВИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ З

ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ РАНЬОГО ВІКУ

Кондратенко С.В.

У статті висвітлено розвиток просторового орієнтування та уявлення про простір у дітей з глибокими порушеннями зору (сліпі, діти з залишковим зором). Розглянуто етапи розвитку просторових уявлень у дітей з нормальним та порушеним зором в ранньому віці.

Ключові слова: дошкільники з порушеннями зору (сліпі, діти з залишковим зором), просторове орієнтування.

Особенности развития пространственных представлений у детей с глубокими нарушениями зрения раннего возраста

В статье отображено развитие пространственной ориентировки и представление о пространстве у детей с глубокими нарушениями зрения (слепые, дети с остаточным зрением). Рассмотрены этапы развития пространственных представлений у детей с нормальным и нарушенным зрением в раннем возрасте.

Ключевые слова: дошкольники с нарушениями зрения (слепые, дети с остаточным зрением), пространственная ориентировка.

Features of spatial orientation of children with deep visual impairments in their early life.

The article deals with the development of spatial orientation and the idea about space of children with deep visual impairments (blind, children with residual vision). The stages of the development of spatial representations of children with normal and impaired vision in their early life.

Keywords: Preschoolers with visual disabilities (blind, children with residual vision), spatial orientation.